

Dansk landbrug: en afviklingsfortælling Klimaforsinkelsesdiskurser i den danske landbrugsdebat 2021-22

Johannes Skriver Elf
Københavns Universitet
tng978@alumni.ku.dk / johaself@gmail.com

ABSTRACT

This paper examines discourses of climate delay in the Danish debate around agriculture, especially focusing on claims and narratives used by stakeholders opposing a tax on greenhouse gas emissions. In analysing texts from different genres from 2021 and 2022 – a policy document together with its paratext and an opinion piece released by agricultural organisation Landbrug & Fødevarer, excerpts from Danish broadcast debate programme Debatten, and two governmental policy documents – the study finds a narrative from industrial agricultural organisations that regulation via taxes will result in dissolution. I also find a discourse presenting Danish agriculture as socially and economically important and as a frontrunner in climate friendly food production. This discourse is found both in publications from agricultural representatives and from the Danish Parliament and Government, thus being a hegemonic discourse. A range of discourses of climate delay are found in the texts, many of them emphasizing the nodal point “development” in a push for what Lamb et al. (2020) call non-transformative solutions: technological optimism, investments, and positive incentives are framed as the only viable solutions for the agricultural industry’s large emissions. This finding must be seen in contrast to leading experts’ call for a tax on CO₂ equivalents from agricultural production.

Keywords: discourses of climate delay, climate change communication, agriculture, narratives, public debate.

Author bio: Johannes Skriver Elf er BA-studerende i dansk ved Københavns Universitet hvor han særligt beskæftiger sig med spørgsmål vedrørende klima-, miljø- og biodiversitetskrisen. Han interesserer sig især for hvordan humanistisk faglighed kan bruges til at forstå de økologiske krisers omfang, årsager og konsekvenser, samt skabe nødvendige samfundsforandringer i retning af en grøn og retfærdig fremtid.

INDLEDNING

Hurtig klimahandling er altafgørende for at bremse klimakrisen, holde temperaturstigningerne under 1,5° C og nå vores klimamål. Men når det kommer til at definere klimahandling, er der mange interesser og aktører på spil. Jeg skriver denne artikel med det udgangspunkt at det, som Lamb et al. (2020: 3) også argumenterer for, er problematisk hvis interesseorganisationer får held med at forsinke reduktionen af drivhusgasudledninger, og jeg vil argumentere for at Klimarådet og lignende råd og instanser bidrager med pålidelige og objektive ekspertvurderinger som vi snarere bør lytte til.

Danmark skal ifølge Klimaloven reducere landets drivhusgasudledninger med 70 % i 2030 (Jørgensen 2020: 1). Men Klimarådet bedømte i 2022 at regeringens klimaindsats ikke var tilstrækkelig (Klimarådet 2022: 15). De Økonomiske Råd foreslår at lægge en afgift på 1100 kr. på hvert ton CO₂e¹ man udleder (De Økonomiske Råd 2022), og flere partier udtalte op til folketingsvalget den 1. november 2022 at de ønskede en CO₂-afgift på landbruget (Ritzau og Lauridsen 2022). Andre er mere kritiske i forhold til at regulere landbrugets grønne omstilling politisk. Fx skriver Landbrug & Fødevarer (L&F) at ”en høj CO₂-afgift kan blive et dødsstød for store dele af den danske fødevarerproduktion” (Landbrug & Fødevarer 2022b).

Med afsæt i den problematik vil jeg derfor undersøge hvordan det industrielle landbrugs interesseorganisationer, også henvist til som landbrugslobbyen, samt politikere konstruerer narrativer og diskurser om dansk landbrug i en klimakontekst for at undgå større strukturelle ændringer. Jeg vil især udpege såkaldte ”forsinkelsesdiskurser” (Lamb et al. 2020: 1) samt diskurser om ”udvikling” og ”afvikling” som risikerer at forlægge løsningerne på landbrugets klimaproblemer. Jeg vil kigge på udsagn der forholder sig kritisk til at landbruget skal omstille sig og reducere, og derfor strukturere artiklen med en form for taksonomi i forhold til hvor stor grad af kontrol landbruget selv har over fortællingen om deres grønne omstilling.

Først vil jeg undersøge tekster som L&F har udgivet, og hvor de altså selv kontrollerer fortællingen fuldstændigt. Senere vil jeg undersøge diskurser og narrativer i indslaget ”Glemmer vi klimaet?” i DR’s Debatten. Her kan L&F også frame deres fortælling som de vil, men det sker i sam- og modspil med andre aktører. Til sidst vil jeg undersøge to forskellige politiske aftaler. I disse sidste tekster kan vi se at nogle af landbrugslobbyens diskurser og narrativer slår igennem og går igen fra de tidligere eksempler, og det leder til en diskussion af diskursernes potentiale for forsinkelse af nødvendig klimahandling.

TEORETISK GRUNDLAG

Klimaforsinkelsesdiskurser

Lamb et al. (2020) identificerer 12 forsinkelsesdiskurser, dvs. sproglige og diskursive strategier der bliver brugt til at undgå eller forsinke at der handles på klimakrisen, og forskerne fordeler disse i fire grupper. Den første gruppe, som bliver kaldt ”redirect responsibility”, er diskurser der henviser til at andre skal gøre noget for klimaet: 1) *Whataboutism* der handler om at påpege andres udledninger, 2) *individualism* hvor fokus drejes mod forbrugere, ikke strukturer, og 3) *the 'free rider' excuse* hvor man ikke vil gøre noget før alle andre også gør det.

Den anden gruppe kaldes ”push non-transformative solutions”. Her finder vi argumenter som 1) at fx fossile brændsler (eller noget andet klimaskadeligt) faktisk er del af løsningen, ikke problemet

---

¹ CO₂-ækvivalenter (CO₂e) er en omregning af alle drivhusgassers globale opvarmningspotentiale. Gasser som metan og lattergas har effekter på klimaet som er anderledes end CO₂'s, og man omregner derfor alle drivhusgaseffekter til CO₂-ækvivalenter for at kunne sammenligne udledningernes effekt.

(såkaldt *fossil fuel solutionism*), 2) at det går rigtig godt allerede (*all talk, little action*), 3) at ny teknologi vil løse det hele (*technological optimism*), og 4) at det kun virker at belønne frem for at straffe (*no sticks, just carrots*).

Den tredje gruppe diskurser lægger vægt på ulemperne ("emphasize the downsides"). Her findes 1) *the appeal to social justice*, altså at klimahandling skulle være socialt uretfærdig, 2) *the appeal to well-being*, hvor grøn omstilling fremstilles som ødelæggende for samfundet og dermed folks velfærd, og 3) *policy perfectionism*, altså at vi ikke kan lave klimapolitik hvis ikke den er perfekt.

Den fjerde gruppe forsinkelsesdiskurser kaldes "surrender". Her finder Lamb et al. to versioner: 1) det er umuligt at omstille (*change is impossible*) og 2) det er for sent at gøre noget (*doomism*) (2020: 1).

Teorien om forsinkelsesdiskurser i klimadebatten er central for min analyse af landbrugsdebatten, da de kan føre til at viljen til at indføre de nødvendige tiltag overfor landbruget udebliver, hvilket Lamb et al. argumenterer for: "...in the hands of interest groups fighting against regulation, our concern is that discourses of delay will disorientate and discourage ambitious climate action" (2020: 3). Målet med denne artikel er at undersøge hvilke forsinkelsesdiskurser der spiller en rolle i den danske debat om landbruget og hvordan. Jeg beskæftiger mig her med landbrugsdebatten, men der er rigeligt brug for også at undersøge hvordan forsinkelsesdiskurser bliver brugt i diskussioner om eksempelvis transport, energiforsyning og klimakompensation til det globale syd, samt hvordan progressive debattører kan modvirke dem. Før jeg kan undersøge forsinkelsesdiskurserne i denne specifikke kontekst, vil jeg introducere nogle andre centrale begreber, tidligere bearbejdnings af forsinkelsesdiskurser i klimadebatter, samt mit teoretiske og metodiske udgangspunkt.

Narrativer, frames og hegemoniske strukturer i klimadiskurser

Kurz et al. (2010) analyserer hvordan diskurser om klimahandling bruges af politikere i Australien i diskussioner om klima og særligt Australiens kulproduktion. Klimadebatten bliver her bundet op på især to retoriske elementer: "national interest" og "lifestyle maintenance" (2010: 604). Argumentet om "nationale interesser" finder Kurz et al. hos den konservative australske regering der i 2007 forsøgte at frame klimahandling som skadelig for Australiens økonomiske interesser (2010: 612). Kurz et al. finder altså at der diskursivt bliver opstillet en modsætning mellem hensynet til hhv. nationen og klimaet. Dette brede og udefinerbare "nationen" har vist sig at udgøre en sårbarhed for klimapolitiske tiltag, som ofte beskyldes for ikke at varetage "nationens interesser" (Kurz et al. 2010: 604). Forskerne argumenterer desuden for at der er en herskende diskurs om "lifestyle maintenance", altså at folks livsstil ikke må blive påvirket af klimapolitikken. Som en konsekvens heraf observerer Kurz et al. en "ecologically modernist discourse" hos begge store australske partier: en insisterer på at klimahandling ikke får konsekvenser for den økonomiske vækst. Det konservative regeringsparti ser atomkraft som løsningen, mens oppositionspartiet Labor hellere vil satse på fangst og lagring af CO₂ (CCS). Begge er forsinkelsesdiskurser (om end Kurz et al. selv kalder det "'get-out-of-lifestyle-change-free'[sic] cards") (Kurz et al. 2010: 618).

Fløttum og Gjerstad (2016) beskriver hvordan man kan bruge narrative perspektiver og analysetilgange til at forklare klimaforandringsdiskurser, og hvordan fortællinger spiller en stor rolle

i forståelsen af og holdninger til klimaforandringer (Fløttum & Gjerstad 2016: 2). De skriver at “the argumentation in climate change discourse carries a fundamental narrative structure” (Fløttum og Gjerstad 2016: 4). Denne fundamentale narrative struktur i klimadiskurser stammer fra den samfundsvidenskabelige *Narrative Policy Framework*-tilgang (NPF) hvor narrativer ikke er begrænset til kronologisk historiefortælling. For NPF indeholder narrativer i nonfiktion, nærmere bestemt policynarrativer, altid fire elementer: “*setting, characters* (heroes, villains, and victims), *a plot* and *a moral*” (Fløttum & Gjerstad 2016: 3). Og fordi det i mere eller mindre grad gælder for alle sådanne tekster, medfører det en forståelse af narrativer som dybt strukturerende for menneskers forståelse af information. Når Fløttum og Gjerstad siger at klimadiskurser har en fundamental narrativ struktur, er det altså fordi de argumenterer for at klimakommunikation indeholder en spænding mellem hændelser (med et *plot* og en *setting*) og aktører (*karakterer* som foreslår en bestemt løsning (det de kalder *moral*)) (Fløttum & Gjerstad 2016: 4). Narrativerne er ikke nødvendigvis fremadskridende fortællinger, men kan have narrative elementer i sig som eksempelvis helte eller skurke. Fløttum og Gjerstad argumenterer for at denne tilgang kan kombineres med en mere tekstlingvistisk måde at se narrativer. De definerer derfor *også* narrativer som indeholdende fem strukturelle elementer: “initial situation”, “complication”, “reaction”, “resolution” og “final situation” (Fløttum & Gjerstad 2016: 3). I denne artikel kan dette perspektiv belyse hvordan narrativer bliver skabt og brugt til at kommunikere sammenhænge mellem dansk landbrug og klima, og de fem elementer kan give et simpelt overblik over et stort narrativs struktur. Foruden diskurser og narrativer præsenterer Fløttum og Gjerstad begrebet “framing” som noget der handler om “the process which implies a strategic selection (conscious or not) of language features for a particular purpose” (2016: 2).

Ferns og Amaeshi undersøger hvordan oliefirmaet BP over lang tid konstruerede forskellige diskurser for at undgå at forandre organisationen grundlæggende i lyset af klimakrisen (2021: 1005). Ferns og Amaeshi udpensler vha. Gramscis tanker om hegemoni, hvordan man kan skabe en “common sense” ved at indkapsle modsatrettede interesser i en samlet fortælling eller framing. Hegemoni betyder her at tage eller opretholde en magtfuld position ved at skabe en forenet og meget fikseret diskurs, og det er de herskende klasser (“ruling classes”) som foretager denne hegemoniseringsproces (Ferns & Amaeshi 2021: 1007). I dette tilfælde er det BP, men det kunne også eksempelvis være L&F. Her trækker Ferns og Amaeshi på Laclau og Mouffes diskursteori som bl.a. handler om hvordan arrangering af udtryk, ytringer etc. på en måde der får dem til at fremstå som sammenhængende og i indlysende overensstemmelse, kan skabe hegemoniske diskurser. Ifølge Laclau og Mouffe (2001: 105) skaber placeringen af elementer i relation til hinanden en diskurs. Nodalpunkter er elementer i diskurser som bliver gjort til større termer der kan forene elementer som ellers ligger langt fra hinanden, i betydningsstrukturer, såkaldte “signifying chains” (hvor signifiers er de enkelte betydningselementer). Nodalpunkterne er vigtige, argumenterer Ferns og Amaeshi, for at kunne holde en signifying chain samlet, og en samlet signifying chain er vigtig for at en diskurs kan blive hegemonisk og magtfuld. I deres analyse af BP’s hegemoniseringsproces viser Ferns og Amaeshi at BP har tilpasset diskursen over tid for at fastholde en magtposition og skabe en hegemonisk diskurs (2021: 1007). Det har BP gjort ved bl.a. at skabe meget brede og vage nodalpunkter i en “all-encompassing climate change discourse” hvori meget forskellige værdier som økonomisk vækst og

miljømæssig bæredygtighed pludselig forenes (Ferns & Amaeshi 2021: 1020). Det kan, som hos BP, blive en strategi at skabe alternative diskurser om ens klimapåvirkning i stedet for at forandre sig (Ferns & Amaeshi 2021: 1006), og organisationer kan med strategisk klimakommunikation dermed præge fx hvordan landbrugets plads i den grønne omstilling skal forstås.

De studier jeg hidtil har præsenteret, repræsenterer et aspekt af klimakommunikation som jeg vil bruge i analysen af landbrugsdebatten i Danmark. De giver forskellige metodiske forslag til hvordan man kan gå til klimakommunikation, og der er i landbrugsdebatten vigtige paralleller til de diskurser, argumentstrukturer og konklusioner, som de hver især finder. Gennemgangen har vist at klimakommunikation ofte kommer til at handle om andre ting end at sikre hurtig klimahandling og at interessegrupper og politikere kan have stort held med at argumentere for passivitet.

METODE

Jeg vil analysere seks tekster for at se hvilke forsinkelsesdiskurser der træder frem, og hvordan de gør det. Landbruget er hovedtemaet, men teksternes kontekster er meget forskellige. Den første tekst jeg analyserer er ”Fem principper for en balanceret grøn skattereform for landbruget” (Landbrug & Fødevarer 2022a). Dokumentet indeholder principper for hvordan L&F mener en grøn skattereform for landbruget bør se ud, og er udgivet på deres hjemmeside. Til den udgivelse hører en introduktion som formanden for L&F, Søren Søndergaard, har skrevet, og den tekst vil jeg også undersøge. Søren Søndergaard er en fremtrædende person i landbrugsdebatten og har som formand for L&F en magtfuld position. Derfor finder jeg det relevant også at analysere hans argumenter i klummen ”Søren Søndergaard: Et effektivt landbrug er vigtigt som aldrig før” (Søndergaard 2022). Ovenstående er tre tekster hvori det industrielle landbrugs repræsentanter fra L&F udtaler sig uimodsagt. Jeg har derfor valgt også at inkludere tv-udsendelsen *Debatten* med overskriften ”Glemmer vi klimaet?” (DR2 2022), for her deltager både tilhængere og modstandere af en drivhusgasafgift på landbrug. Det kan bidrage til at vise hvordan de samme argumenter som bliver brugt i L&F’s egen kommunikation, kan adapteres afhængig af konteksten og modargumenterne. Desuden giver udsendelsen mulighed for at analysere talesprog, og jeg vil undersøge hvilke narrativer der her bliver brugt. Til sidst vil jeg kigge på to politiske aftaler. Den ene tekst kommer fra landbrugsdelen af SVM-regeringens regeringsgrundlag fra 2022, og den anden er et forlig mellem flere partier fra 2021, nemlig ”Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug” (Regeringen et al. 2021). Det giver mulighed for at undersøge om nogle af de samme forsinkelsesdiskurser findes her som eksempelvis hos L&F, og kan sige noget om hvor magtfulde disse diskurser og narrativer har været.

I mine analyser vil jeg i høj grad trække på Laclau og Mouffes (2001) definition på diskurser. Deres diskursbegreb bygger på at der er et uendeligt diskursivt felt hvori hver eneste diskurs er en relationel betydningsstørrelse. De argumenterer desuden for at diskurser bliver skabt af artikulationer som ændrer fundamentalt på forskellige elementers identitet:

“... we will call articulation any practice establishing a relation among elements such that their identity is modified as a result of the articulatory practice. The structured totality resulting from the articulatory practice, we will call discourse”. (Laclau & Mouffe 2001: 105)

Det er altså placeringen af forskellige elementer i forhold til hinanden, det de kalder artikulation, der skaber elementerne. Og den betydningsstruktur som opstår ud fra denne proces, kalder de diskurser. For Laclau og Mouffe er al identitet relationel og ikke fikseret (2001: 113). Men de argumenterer også for at der kan skabes bestemte nodalpunkter indenfor en diskurs som får en mere fikseret identitet end andre elementer (eller momenter, som de også kalder det), og at dette opstår som del af en kamp om diskursens midte. Jeg vil i denne artikels analyse udpege nogle nodalpunkter som jeg ser som centrale for det industrielle landbrugs forsøg på en diskurskonstruktion, ved at undersøge hvilke signifikante der bliver brugt. Når jeg udpeger forskellige forsinkelsesdiskurser i landbrugsdebatten, bygger det altså på en forståelse af betydning som noget der skabes socialt og er relationelt. Det betyder også at mit valg af seks tekster er et meget forsimplet udsnit af den samlede landbrugsdiskurs, men jeg mener at det alligevel kan vise nogle mønstre.

Jeg vil også trække på Ferns og Amaeshis analyse af BP's diskurskonstruktion som eksemplarisk for min analysemetode, om end jeg snarere end et historisk perspektiv inddrager tekstlingvistiske metoder og NPF som hos Fløttum og Gjerstad til at undersøge narrativer og frames nærmere. Ferns og Amaeshis analyse af BP's diskurskonstruktion og deres introduktion til Gramscis tanker om hegemonisering vil inspirere min egen analyse af landbrugets diskurser. Om Gramsci skriver de bl.a.:

”[hegemony] is achieved by constructing what is considered 'common sense' (Gramsci, 1971, p. 57) through a series of strategic accommodations that represent particular interests of different groups as part of a collective whole” (Ferns & Amaeshi 2021: 1007).

Jeg kigger i min analyse netop efter hvordan landbrugslobbyen forsøger at konstruere en ”common sense” omkring deres egne argumenter, bl.a. ved at bruge flere forskellige forsinkelsesdiskurser der alle peger mod det samme, nemlig at CO₂-afgifter på landbruget ville være en dårlig ide. Jeg vil samtidig argumentere for at der godt kan være flere diskurser i en tekst. De diskurser kan tilsammen skabe en større, hegemonisk diskurs. Eksempelvis kan der være en diskurs om at landbruget tjener mange penge til Danmark, mens det er del af en større diskurs om at landbruget i det hele taget er rigtig godt.

Begrebet ”narrativ” kan bidrage med en forståelse af *hvordan* disse diskurser opstår. Det vil vi bl.a. se i analysen af *Debatten*. Jeg vil i høj grad adoptere Fløttum og Gjerstads definition af narrativer, og med narrativ forstår jeg altså en sproglig konstruktion der fortæller en historie som indeholder en form for komplicerende omstændighed og nogle aktører. Jeg bruger det langt hen ad vejen synonymt med ”fortælling”, i og med at jeg definerer det bredere end kronologiske hændelsesforløb. Jeg vil dog bruge den strukturelle side af begrebet til at finde argumenter der er struktureret som fortællinger eller som noget der indgår i en større fortælling, som så igen kan være med til at konstituere en diskurs.

Begrebet ”framing” eller at ”frame” har i min analyse en mere strategisk karakter end ”diskurs” og ”narrativ”. Framing kan derfor defineres som det at fremhæve bestemte aspekter ved en sag for at få den til at fremstå på en bestemt måde (Entman 2015: 116). Når jeg eksempelvis argumenterer for at landbruget bliver framet på en bestemt måde i en ytring eller tekst, er det for at tydeliggøre at der her er tale om et mere eller mindre bevidst valg (og ikke mindst fravalg) af bestemte oplysninger (Fløttum & Gjerstad 2016: 2). Et narrativ kan altså godt indeholde en eller flere framings, alt efter hvilket fokus

narrativet tager – det kunne fx være at en landbrugers særlige viden og kompetencer bliver fremhævet, og at vedkommende dermed bliver fremet som en helt i et narrativ om landbrugets rolle i den grønne omstilling. I samme narrativ kan en CO₂-afgift blive omtalt negativt og på den måde blive fremet som narrativets skurk.

GULD, GRØNNE SKOVE OG GODE GENER: FORTÆLLINGEN OM AFVIKLING AF DANSK LANDBRUG

Jeg finder i ”Fem principper for en balanceret grøn skattereform for landbruget” (Landbrug & Fødevarer 2022a) nogle af de mønstre for hegemonisering som Ferns og Amaeshi peger på hos BP. Principperne har følgende overskrifter:

1. Vi skal levere de resterende 5 mio. ton CO₂e
2. En aftale skal leve op til Klimaloven og sikre den regionale balance
3. Hele fødevareklyngen skal udvikles
4. Fair incitamenter for den enkelte landmand og virksomhed
5. Undgå værditab

(Landbrug & Fødevarer 2022a)

Kun de to første nævner klima, og læser man videre, lægges her også vægt på at der bør tages yderligere hensyn til landbruget. Fx skriver L&F i princip 1:

Det er afgørende, at grøn skattereform anviser vejen til at indfri målsætningen baseret på en kombination af forskellige virkemidler med det sigte, at grøn omstilling og udvikling af erhvervet går hånd i hånd. Det indebærer markante investeringer i erhvervens udviklingstiltag og en grundlæggende grøn afbureaukratisering. (Landbrug & Fødevarer 2022a: princip 1)

L&F opstiller her ”grøn omstilling” og ”udvikling af erhvervet” som to ting der er indlysende forbundne, hvor udvikling indebærer investeringer og en fortsat stor landbrugssektor. De sætter en række begreber sammen for at artikulere en relation mellem koncepterne og på den måde omdanne identiteten af ”grøn skattereform” (for begrebsligt at blive hos Laclau og Mouffe). Et nodalpunkt for landbrugets diskurs om CO₂-afgiften kunne derfor være ”(grøn) udvikling” som bringer ”grøn skattereform”, ”grøn omstilling”, ”udvikling af erhvervet”, ”investeringer i udviklingstiltag” og ”grøn afbureaukratisering” sammen i en signifying chain (Ferns & Amaeshi 2021: 1006).

I princip 4 ser vi en antagelse om at dansk landbrug har et positivt afledt klimabidrag. Der står: ”landbruget [skal] fortsat hjælpe andre sektorer med at reducere udledningerne” (Landbrug & Fødevarer 2022a, princip 4). De peger pilen væk fra deres eget ansvar ved at flytte fokus hen på andre sektorer. Landbruget frames herved som en potentiel klimamæssig gevinst, en helt, der allerede trækker et samfundsmæssigt læs. L&F skriver i princip 5 om en (ikke nærmere defineret) høj CO₂-afgift: ”Det vil ikke bare trække en række landbrug ind i konkurs, men også påvirke dele af den finansielle sektor” (Landbrug & Fødevarer 2022a: princip 5). L&F forsøger med princip 4 og 5 at frame landbruget som en sektor der bidrager rigeligt – både klimamæssigt, økonomisk og socialt – og ikke mindst som en sektor som det er farligt at regulere for meget. De skriver desuden: ”det er

ikke fair, at man bliver straffet økonomisk, bare hvis man eksempelvis producerer et animalsk produkt – men for øvrigt gør det relativt klimaeffektivt” (Landbrug & Fødevarer 2022a: 4). L&F framer landbrugets animalske produktion som en del af løsningen, så længe det gøres ”klimaeffektivt”. Altså kan vi se at L&F framer sig selv som løsningen på problemer de skaber, og at det desuden fremstilles som om det går godt i forvejen. Det er både forsinkelsesdiskurserne ”fossil fuel solutionism” og ”all talk, little action” (Lamb et al. 2020: 3). Der er i teksten også en form for teknologisk optimisme (fx ved ”udviklingstiltag”) og en opfattelse af at man ikke skal straffe, men ”styrke den økonomiske gulerod” (Landbrug & Fødevarer 2022a, princip 4). Dermed er alle de nontransformative løsninger som beskrevet af Lamb et al. (2020: 3) til stede.

L&F udfordrer desuden klimahandling ved at opstille et modsætningsforhold mellem en høj afgift på landbruget og Danmarks nationale interesser i en argumentstruktur der ligner meget den Kurz et al. (2010) påviser. L&F fokuserer på at ”holde på arbejdspladserne og være et grønt foregangsland” (Landbrug & Fødevarer 2022a, princip 3) og fremhæver værditab der ”kan koste dyrt for lokalsamfundene i Danmark” (Landbrug & Fødevarer 2022a: princip 5). CO₂-afgiften på landbruget frames som uretfærdig for bestemte landsdele og ødelæggende for dansk økonomi. Det er ifølge L&F i alles interesse hvis skattereformen giver ”fair incitament for den enkelte landmand og virksomhed” (Landbrug & Fødevarer 2022a: princip 4). Alt i alt kan vi se at L&F i dokumentet bruger nationale og sociale interesser som forsinkelsesdiskurs ved at fremhæve forestillede negative konsekvenser ved omstillingen og afgiften (Lamb et al. 2020: 4). Det bliver tydeligt i formuleringen i princip 2: ”Dansk erhvervsliv og fødevarerproduktion skal udvikles og ikke afvikles” (Landbrug & Fødevarer 2022a, princip 2). Det L&F forstår ved ”afvikling” kommer til udtryk ved advarsler om ”lækage” (Landbrug & Fødevarer 2022a: princip 2), ”konkurrenceevne” (princip 2), ”tab af private arbejdspladser i landdistrikter” (princip 2), ”skævvridning mellem de enkelte sektorer og driftsgrene i fødevarerproduktionen” (princip 3), ”værditab” (princip 5) og ”konkurs” (princip 5), og ”afvikling” bliver derved et samlende nodalpunkt i diskursen. En afgørende del af det industrielle landbrugs forsvarsdiskurs overfor strukturel forandring vil jeg derfor kalde ”afviklingsnarrativet”.

Udvikling eller afvikling?

Søren Søndergaard, formand for L&F, framer dansk landbrug positivt i klummen ”Søren Søndergaard: Et effektivt landbrug er vigtigt som aldrig før” (Søndergaard 2022). Her skriver han: ”vi [har] i årtier arbejdet med at fremavle de bedste gener og finde præcis den sammensætning af foderet, som får koen til at give mest mælk” (Søndergaard 2022). Søndergaard forsøger med dette effektivitetsargument at skabe en ”common sense” omkring landbruget, og det er endnu et eksempel på ”fossil fuel solutionism” (Lamb et al. 2020: 3). Det optimerede landbrug hvor koen producerer mere mælk, løser ifølge ham krisen. Han skriver:

vi [er] blandt de lande i verden, der er allerbedst rustet til en grøn omstilling af fødevarerproduktionen. [...] vi som samfund kan være glade for, at vores politikere har valgt en vej med udvikling af vores landbrug, i stedet for afvikling. (Søndergaard 2022)

Her ser vi igen ”udvikling” som modsætning til ”afvikling” i framingen af landbruget fra L&F. Men hvad betyder udvikling af erhvervet egentlig? Som Kurz et al. skriver: ”... there is an assumption

made that the attitude object in question (e.g., ‘climate change action’) represents a consensually agreed upon object of thought” (Kurz et al. 2010: 602). En del af framingen i en debat kan altså bestå i at antage at der er enighed om hvad noget betyder, uden at der egentlig er det. Som med ”klimahandling” i citatet fra Kurz et al. antager Søndergaard at folk er enige om hvad udvikling af landbruget betyder, men egentlig er det op til læserne. Og da Søndergaard mest af alt roser dansk landbrug, betyder udvikling tilsyneladende at der ikke skal ændres på noget i Danmark, men at landbruget i stedet skal ”bidrage til bæredygtigheden i områder så vidt forskellige som Californien og Indien” (Søndergaard 2022). Landbruget i Danmark præsenteres som stærkt, men i klummen er der også en fare for en ikke nærmere defineret afvikling som vi også har set i L&F’s fem principper. Udvikling bliver så bredt og udefineret et begreb at alle kan se sig selv i det, og afvikling bliver heller ikke nærmere beskrevet. Men i samspil med både den tidligere og den følgende tekst kommer afviklingsbegrebet til at indkapsle tab af arbejdspladser, lækage af CO₂-udledninger, affolkning af landdistrikter m.m.

Afviklingsnarrativet findes også i Søndergaards korte introduktionstekst til L&F’s fem principper for CO₂-afgiften i Danmark. Han skriver: ”L&F savner en erkendelse af, at verden har brug for fødevarer, og at vi derfor skal udvikle grønne løsninger i stedet for bare at lukke produktionen” (Landbrug & Fødevarer 2022b). Det frames som om der er fare for at landbruget vil blive lukket ned, og at det ville ramme fødevarerens sikkerhed. Søndergaard skriver desuden at L&F arbejder på ”en 2030-plan, som skal synliggøre, hvor langt vi kan nå gennem teknologiske og innovative løsninger fremfor nedlukning og udflytning af produktionen” (Landbrug & Fødevarer 2022b). Her bruger Søndergaard teknologiske fremskridt som del af argumentationen imod en CO₂-afgift hvorigennem han argumenterer for at vi kan stole på at teknologisk udvikling vil omstille landbruget. Dette er endnu et eksempel på forsinkelsesdiskursen ”technological optimism” (Lamb et al. 2020: 3), hvorom Lamb et al. skriver:

Such optimism and faith may be warranted in some cases, but this discourse is often accompanied by empirically unsupported claims: for instance, that technological progress requires only market-based incentives, rather than regulation; that breakthroughs are imminent [...] (2020: 3).

I nogle tilfælde kan det altså være berettiget at have tillid til teknologi, men det er farligt hvis man ikke anerkender at der kan være behov for andre løsninger såsom regulering. Det interessante ved Søndergaards indlæg er hans brug af kontraster: Enten bruger man landbrugets egne teknologiske løsninger, eller også vil man afvikle erhvervet. I L&F’s afviklingsnarrativ forsvinder dermed muligheden for at kunne nå reduktionsmålene ved andre metoder end dem landbruget blåstempler.

L&F forsøger vha. afviklingsnarrativet at opretholde en hegemonisk diskurs. Selve bredden af ordet ”udvikling” gør det til en ”all-encompassing climate change discourse” (Ferns & Amaeshi 2021: 1020). Ordet rummer alt det positive man kunne ønske sig, hvilket også fremhæves i Ferns og Amaeshi undersøgelse af BP’s nodalpunkter og diskurskonstruktion:

Indeed, as Wittneben et al. (2012, p. 1436) suggest: ‘The deliberate breadth and vagueness of these [hegemonic] concepts glosses over contradictions and emphasizes a common interest in both sustainability and economic development in an attempt to create

consensus among a diverse group of actors.’ Obfuscating tensions without resolving them may contribute to organizational climate inaction. (Ferns & Amaeshi 2021: 1020).

Utydeligheden i begreberne ”udvikling” og ”afvikling” opretholder landbrugets hegemoni fordi det igennem dem er muligt at skabe *signifying chains* med konkrete koncepter der ikke umiddelbart passer sammen. L&F sammenstiller grøn omstilling med udvikling af erhvervet og forsøger dermed at gøre dem til naturlige forlængelser af hinanden. I stedet for at løse spændingen mellem eksempelvis at have en stor animalsk produktion og samtidig gennemføre en grøn omstilling skaber de en diskurs hvor spændingen ikke eksisterer. Under overskriften ”udvikling” (som set især i Landbrug & Fødevarer 2022a) sætter L&F på den ene side eksempelvis arbejdspladser, eksportindtægter, fødevarer sikkerhed, regional balance og klimaeffektivitet. På den anden side er kategorien for ”afvikling” hvor L&F’s fortælling indeholder CO₂-afgiften, bureaukrati, manglende klimahandling og økonomisk krise. Udsagnene fra landbrugsinteresseorganisationen L&F kan beskrives på samme måde som BP’s hegemoniseringsprocesser bliver beskrevet i citatet ovenfor: De vage begreber ”udvikling” og ”afvikling” bliver brugt til at forsinke nødvendig klimahandling og regulering af landbruget.

Debatten om landbrugets fremtid

Den 20. oktober 2022 blev debatprogrammet *Debatten* sendt på DR2 med overskriften ”Glemmer vi klimaet?”. Her diskuterer et panel om der skal lægges en afgift på landbrugets drivhusgasudledninger (DR2 2022, fra 58:41, herfra kun refereret ved tidskode). Tilhængerne af afgiften er bl.a. Franciska Rosenkilde fra Alternativet, skatteminister Jeppe Bruus fra Socialdemokratiet og økonomisk vismand Lars Gårn Hansen, og modstanderne er bl.a. Pernille Vermund fra Nye Borgerlige, Kåre Larsen fra Nordsjællands Landboforening (NOLA) og Martin Brauer fra L&F.

Vermund mener at afgiften er en dårlig idé fordi landbrugere i Danmark er i konkurrence med resten af verden (59:47). Hun siger:

Vi har i forvejen et landbrug som er enormt bebyrdet af skatter og af regler. Så hvis man lægger en CO₂-afgift oveni, jamen så bliver det bare sværere at producere fødevarer i Danmark, i øvrigt fødevarer som er i topkvalitet og meget effektivt produceret (01:00:13).

Udsagnet viser et fokus på klimahandlingens negative nationale konsekvenser der ligner det som Kurz et al. (2010: 609) påpeger. Vermund postulerer at det bliver ”sværere at producere fødevarer i Danmark”, som et argument imod klimahandling. Det styrker narrativet om at dansk landbrug er i fare for at blive ødelagt af skatter og regler, og taler altså ind i L&F’s afviklingsnarrativ. Vermund siger desuden at danske fødevarer er ”i topkvalitet og meget effektivt produceret”. Hendes argumenter er altså i tråd med Søndergaard’s positive fremstilling af dansk landbrug, mens udsagnet ”effektivt produceret” er utydeligt nok til ligesom ”udvikling” at kunne betyde flere ting.

Kurz et al. identificerer også en kamp om definitionsretten for hvad nationens interesse egentlig er (2010: 612). Men i den danske landbrugsdebat er spørgsmålet anderledes end det var i Australiens kuldiskussioner i 00’erne. Spørgsmålet er her *hvordan* der skal omstilles, frem for *om* der skal omstilles. Og landbrugets afviklingsnarrativ er effektivt når det handler om hensyn til nationale

interesser. Selv tilhængere af afgiften som skatteminister Jeppe Bruus bruger det: ”Det at bruge CO₂-afgiften som et instrument til at sørge for at man nedbringer, står jo ikke i modsætning til at vi også udvikler og ikke afvikler erhvervet.” (01:10:41). ”At udvikle landbruget” er herved blevet den ”common sense” som Ferns og Amaeshi argumenterer for er vigtig i forsøget på at skabe hegemoni (Ferns & Amaeshi 2021: 1007). Det er blevet et nodalpunkt i en hegemonisk diskurs, og Bruus bliver derfor nødt til at sige at en CO₂-afgift også skal udvikle erhvervet. Franciska Rosenkilde fra Alternativet bruger det akutte behov for omstilling som klimakrisen kræver, som udviklingsargument:

Prøv at høre, vi står i en fuldstændigt accelererende klimakrise [...] Det her det handler altså om klima, og selvfølgelig er der nogle arbejdspladser der går tabt, men der kommer en masse nye, for vi skal eksportere langt mere grønt end vi skal eksportere animalsk (01:18:20).

I et forsøg på at skabe en ny fortælling vender Rosenkilde afviklingsnarrativet til en positiv vision – at der kan vokse noget godt ud af en ændret produktion. Ud fra de ovenstående udsagn er det tydeligt at begge politiske poler forsøger at frame deres egen fortælling om landbruget omkring ”udvikling” og nationens interesse. Rosenkilde tager den ene pol ved at gøre klimakrisens globale perspektiv til den afgørende frame, mens Bruus tager en mellemvej: Han holder på et ”’get-out-of-lifestyle-change’-free card” (Kurz et al. 2010: 618) idet han ikke vil gå med til at sige at CO₂-afgiften kommer til at koste noget, blandt andet ved at sige: ”Det nytter ikke noget at vi flytter produktion ud til andre lande eller arbejdspladser” (01:10:55). Modstanderne af afgiften læner sig derimod meget op ad hensynet til nationale erhvervsinteresser, som når Vermund peger på at det vil blive sværere at producere fødevarer i Danmark.

Fra kritikerne af CO₂-afgiften er der således to forskellige narrativer på spil. Det første er fortællingen om dansk landbrug som klimaeffektivt, som en vigtig del af dansk økonomi og som et erhverv der hurtigt bevæger sig i den rigtige retning. Det andet er fortællingen om hvad der vil ske med dette effektive, vigtige og omstillingsparate landbrug hvis det bliver pålagt strengere reduktionskrav og fx en CO₂-afgift.

To fortællinger med ét mål

Jeg vil i det følgende kigge nærmere på nogle af de narrative strukturer der bliver brugt til at argumentere i Debatten, ved at trække på teori og metoder fra Fløttum og Gjerstad (2016). I *Debatten* fortæller Kåre Larsen fra NOLA:

... når jeg har lavet to en halv liter mælk, så får du en liter mælk ude i verden. Så der er i hvert fald en lækageeffekt der. Jeg ved at jeg er et andet sted i 2030 [...] Dansk teknologi, dansk viden, når du får implementeret det ude omkring i verden, så har du et helt, helt andet klimapotentiale. Og som klimaet har tipping points, sådan har alle foreninger, erhverv, ting og sager også. Når du kommer under en vis grænse, så har du ikke kræfter til det (01:19:40).

Det starter med en initial situation i Larsens ytring om at producere to en halv liter mælk. Det implicerer at dansk landbrug er bedre end ”ude i verden”, og landbruget bliver en heltekarakter. Det ender i to forskellige final situations – enten opnår vi et ”klimapotentiale”, eller også ”har du ikke

kræfter til det”. For at forstå sammenhængen mellem Larsens initial og final situation(s) kan vi kigge på andre dele af debatten. Martin Brauer fra L&F siger tidligere i programmet at en høj CO₂-afgift ”vil føre til at vi bliver nødt til at nedlægge en stor del af produktionen i Danmark og de tilhørende arbejdspladser” (01:06:09). Derefter siger han:

... der kan komme fødevarer ind fra Tyskland, og der kan komme fødevarer ind fra andre lande, og de kommer ind til upåvirket pris. Så når vi står nede i køledisken og skal vælge imellem en pakke oksekød fra Danmark der er produceret med dansk arbejdskraft, og en fra Tyskland, så er det danske dyrere (01:06:47).

Brauer understøtter sit argument mod CO₂-afgiften med et narrativ fra ”køledisken” og gør prisen til den afgørende ”complication” (Fløttum og Gjerstad 2016: 3). Men Brauer antager også at personen ved køledisken uanset hvad vil købe det samme produkt – altså at produktionen af og efterspørgslen efter oksekød vil forblive uændret selv hvis Danmark producerer mindre. Den antagelse trækker på hvad Kurz et al. kalder ”lifestyle maintenance”, altså at det er muligt at handle på klimakrisen og opretholde samme livsstil som før (Kurz et al. 2010: 618). Jeg vil argumentere for at vi i Brauers argument kan se en ”sense of entitlement to high standards of living” (Kurz et al. 2010: 606). Denne ”ecologically modernist discourse” (Kurz et al. 2010: 618) retfærdiggør at beholde en ressourcekrævende livsstil ved at afkoble klimakrisens årsager fra økonomisk vækst og forbrug. Gennem diskursen antager Brauer at klimaskadelige fødevarer ”kommer ind til upåvirket pris” og vil være del af folks kost i fremtiden. Larsen og Brauer konstruerer tilsammen et narrativ om konsekvenserne af politisk regulering af landbruget der ser sådan ud (med form som i Fløttum & Gjerstad 2016):

(Initial situation) Dansk landbrug er godt og klimavenligt. **(Complication)** Danmark skal reducere CO₂e-udledninger med 70 % i 2030. **(Reaction)** Politikere indfører en CO₂-afgift. **(Resolution)** Dansk landbrugsproduktion må lukke og flytte til udlandet, men forbrugsmønstrene er uændrede. **(Final situation)** Danmark mister arbejdspladser, og ”klimapotentialt” er tabt.

Økonomisk vismand Lars Gårn Hansen siger tværtimod at man bliver nødt til at reducere landbrugets produktion for at nå sine klimamål (01:08:40). Hansen ser ligesom Bruus afgiften som et nødvendigt værktøj. Det forsøger Vermund at så tvivl om uden at forholde sig til hans udtalelser ved at sige:

... det er ikke sådan at de landmænd der går ud og gør en masse kloge ting og dermed optager mere CO₂ eller for eksempel bidrager til biogasanlæg [...] bliver godtgjort for den CO₂-reduktion der ligger i det (01:09:22).

Vermund konstruerer landmændene som misforståede helte der kæmper imod klimakrisen, mens CO₂-afgiften bliver præsenteret som en skurk. Hendes narrativ består af en framing af landbruget som en uproblematisk sektor når hun taler om at landbruget ”gør en masse kloge ting”, og hun gør landbrugerne til de eneste valide eksperter. Larsen konstruerer også sig selv som ekspert hvilket kan være et diskursivt mål og en strategi (Coen et al. 2021: 404), ved at sige:

Med al respekt, hvor mange af jer er helt nede i materien af hvad der foregår rundt omkring, i alle andelsselskaberne, de agroindustrielle virksomheder, ude omkring på gårdene? Altså, der er en kæmpe bevægelse i gang (01:15:02).

Han framer således sig selv som en der kender landbruget bedre end de andre. Larsen, Vermund og Brauer konstruerer løbende følgende narrativ om hvad der vil ske med dansk landbrug hvis det undgår politisk regulering:

(Initial situation) Dansk landbrug er godt og klimavenligt. **(Complication)** Danmark skal reducere CO₂e-udledninger med 70 % i 2030. **(Reaction)** Landbruget bliver ved med at producere fødevarer i samme skala, og nye teknologier implementeres. **(Resolution)** Dansk landbrug bliver endnu mere klimavenligt og eksporterer disse varer og teknologier til udlandet. **(Final situation)** Der er en økonomisk og klimamæssig gevinst.

I ”Debatten: Glemmer vi klimaet?” ser vi altså to samspillende narrativer om dansk landbrugs fremtid fra dem som er tilfredse med landbrugets nuværende rolle og klimaindsats. Det første er interesseorganisationernes skrækszenarie og det andet deres ønskeszenarie, og den nationale interesse fremhævet af Kurz et al. (2010) er central i narrativerne. Det nationale fokus træder frem og indgår i diskurskonstruktionen når Larsen taler om ”dansk teknologi, dansk viden”, når Vermund siger at det vil blive ”sværere at producere fødevarer i Danmark”, og når Martin Brauer frygter at dansk kød bliver dyrere end det tyske.

LANDBRUGSDISKURS I POLITISKE AFTALER

Visse af de hidtil identificerede diskurser og narrativer kan genfindes i to forskellige politiske aftaler: regeringsgrundlaget for Danmarks SVM-regering fra 2022 (Regeringen 2022) (specielt kapitel 4, afsnit 4.3: Vision for fremtidens danske fødevarerproduktion) og ”Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug” (Regeringen et al. 2021) fra den 4. oktober 2021 som blev indgået mellem partier fra begge politiske fløje.

I regeringsgrundlaget har afviklingsnarrativet en prominent plads: ”Det er regeringens ambition, at man fortsat skal udvikle – ikke afvikle – den danske fødevarerproduktion” (Regeringen 2022: 29). Samme ordvalg finder vi i ”Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug” (Regeringen et al. 2021) hvor der står: ”Landbruget skal udvikles og ikke afvikles” (Regeringen et al. 2021: 2). Her skitseres syv principper der skal guide reduktionen af drivhusgasudledning og kvælstofudledning fra landbruget. I princip 7 står der følgende: ”Landbruget skal fortsat skabe arbejdspladser og bidrage til at producere gode, sunde, klima- og miljøvenlige og sikre fødevarer og derigennem fastholde sin afgørende position i dansk eksport” (Regeringen et al. 2021: 2). Dansk landbrug frames også her som vigtig for økonomien og godt for klimaet. Dette vidner om at modsætningen mellem udvikling og afvikling, i høj grad defineret af landbrugslobbyen, er blevet vigtige nodalpunkter i en hegemonisk diskurs og finder vej ind i politiske aftaler, ja selv regeringsgrundlag.

I første afsnit af regeringsgrundlagets landbrugsdel ser vi først og fremmest en sammenkobling af det der er ”godt for verden”, og det der kan ”skabe eksportindtægter og arbejdspladser”:

Danmark er et af de mest intensivt dyrkede lande i verden. Vi producerer fødevarer nok til at brødføde mere end dobbelt så mange mennesker, end vi selv er. Det er godt for verden, og det er med til at skabe eksportindtægter og arbejdspladser.

(Regeringen 2022: 29)

Regeringsgrundlaget fortsætter altså diskursen om landbrug som gavnligt for Danmark pga. nationaløkonomiske og sociale forhold. At Danmarks areal er intensivt dyrket, bliver positivt i denne kontekst – og at det netop er disse forhold ved dansk landbrug der nævnes først i landbrugsafsnittet, som også handler om klima, viser diskursens hegemoni. Derudover giver regeringen et klart eksempel på en ”ecologically modernist discourse” (Kurz et al. 2010: 618) ved at skrive: ”Det er koblingen af handling på den grønne omstilling og fortsat økonomisk vækst, som vil få andre lande til at kigge til Danmark” (Regeringen 2022: 28). De økonomiske hensyn som vi netop har set L&F argumentere for ved bl.a. at advare mod ”værditab”, bliver fremhævet her. Og et fokus på ”yderligere investeringer i teknologi i landbrugets grønne omstilling” (Regeringen 2022: 30) gør at de nontransformative løsninger også sejrer i regeringsdiskursen (Lamb et al. 2020: 3).

DISKUSSION AF FORSINKELSESDISKURSER

Som det kan udledes fra analyserne, lægger modstanderne af CO₂-afgiften kraftigt vægt på sociale og økonomiske konsekvenser – tab af arbejdspladser, affolkning af yderregioner, fødevaremangel etc. – som argument for ikke at regulere landbruget. Fokus er i høj grad på de negative konsekvenser ved at ændre rammerne for at drive landbrug, snarere end de negative konsekvenser ved en fortsat stor drivhusgasudledning. Vi har både set det i L&F’s egen kommunikation og i Debatten. Dette fokus på de negative konsekvenser ved at regulere landbruget er eksempel på Lamb et al.’s forsinkelsesdiskurs ”emphasize the downsides” (Lamb et al. 2020: 4). I regeringsgrundlaget ser vi også denne forsinkelsesdiskurs, dog mere implicit. Her står der at Danmark kan ”brødføde mere end dobbelt så mange mennesker, end vi selv er” (Regeringen 2022: 29). Det er altså underforstået at en masse mennesker ville sulte hvis dansk landbrug blev reguleret for meget. Desuden vil regeringen tage hensyn til ”konkurrenceevnen”, ”arbejdspladser”, ”bæredygtig erhvervsudvikling”, ”sunde offentlige finanser”, ”beskæftigelse” og ”eksportindtægter” (Regeringen 2022: 29). Nok er ”klimaafgift”, ”den grønne omstilling” og ”klimavenlig” også del af diskursen, men ”udvikling” som modsætning til ”afvikling” (Regeringen 2022: 29) er fortsat det centrale nodalpunkt og lægger mere vægt på de første elementer end de sidste.

En anden forsinkelsesdiskurs i landbrugsdebatten er ”redirect responsibility” (Lamb et al. 2020: 3). Martin Brauer fra L&F bygger fx en fortælling op om forbrugerens valg i køledisken – det er altså op til den enkelte forbruger at skabe forandring, ikke dem der producerer de klimabelastende varer. Desuden antager han at Tyskland ikke vil omstille og lægge afgifter på deres udledninger, og at en CO₂-afgift derfor vil skade Danmark. Han bruger både det Lamb et al. kalder ”individualism” og ”the ’free rider’ excuse” – hovedargumentet i denne forsinkelsesdiskurs er at ”others should take the lead before we consider action ourselves” (Lamb et al. 2020: 3).

Men det er især de nontransformative løsninger (Lamb et al. 2020: 3) som fylder i landbrugets diskurs. Modstanderne af afgiften mener med ”udvikling” at vi ikke behøver at gøre noget politisk for at sikre at landbruget når sine reduktionsmål. Teknologi og økonomisk understøttelse af erhvervet fremlægges som værende nok til at nå i mål. Fossil fuel solutionism (Lamb et al. 2020: 3) er helt inde i kernen af fortællingen om dansk landbrug. At landbruget er en stor udleder, er blevet accepteret, men nu forsøger flere aktører at forskubbe ansvaret og vente med at handle strukturelt på baggrund af en diskurs om teknologisk udvikling. I landbrugets egen fortælling kan man ikke undvære så meget som en brøkdel af den danske fødevarerproduktion, og grundlaget for hele deres fortælling er at forbrugsmønstrene ikke vil kunne ændre sig. Derfor forsøger fx L&F at skabe en diskurs hvor landbrugets enorme produktion går fra at være en del af problemet til at blive en del af løsningen.

SAMMENFATNING

Alternative diskurser og narrativer om dansk landbrug bliver i høj grad brugt som modsvar til klimakrisens krav om strukturelle forandringer. Jeg har gennem denne artikel vist hvordan L&F forsøger at skabe en signifying chain der sammenstiller deres forståelse af udvikling af landbruget med klimahandling. Udvikling betyder ifølge det industrielle landbrug økonomisk støtte og at landbruget grundlæggende *ikke* behøver at forandre sig. Der bliver i forlængelse heraf skabt en diskurs om afvikling, et afviklingsnarrativ, som betyder at initiativer der vil reducere landbrugets udledninger gennem reduktion eller regulering af produktionen, bliver fremstillet som afvikling af erhvervet. Disse begreber, udvikling og afvikling, er helt centrale og brede nok til at fastholde signifying chains og skabe en ”common sense” i det industrielle landbrugs forsinkelsesdiskurser. Det gør dem effektive i en hegemoniseringsproces, og det er nærliggende at kalde ”udvikling” for det afgørende nodalpunkt. ”Afvikling” og ”udvikling” bliver desuden konstrueret som gensidigt udelukkende narrativer i *Debatten*, hvor CO₂-afgiften og dens tilhængere frames som skurke og landbrugere som helte. I narrativerne vil erhvervet enten blive afviklet af politisk indgriben, hvilket vil koste dyrt, eller også lader man nye teknologier forbedre landbruget til gavn for alle, også klimaet. Afviklingsnarrativet kan få klimahandling i landbruget til at synes unødvendig og giver plads til en diskurs om at landbruget sagtens kan fortsætte med at se ud som det gør; at økonomisk vækst, et uændret landbrug og grøn omstilling går hånd i hånd – hvilket er en ”ecologically modernist discourse” (Kurz et al. 2010: 618). Det ser vi bl.a. ved L&F’s og regeringens store fokus på teknologi. Når disse narrativer får så stor magt, risikerer vi at der ikke bliver indført tilstrækkelig klimapolitik på landbruget, simpelthen fordi det hurtigt vil blive karakteriseret som ”afvikling”.

En lang række eksperter er enige om at en klimaafgift på landbrugets produktion er afgørende for at nå vores klimamål (se fx Concito 2023, Klimarådet 2023 og De Økonomiske Råd 2022). Men denne artikel har vist at landbrugets interesseorganisationer samt politikere som Pernille Vermund bruger nontransformative løsninger som forsinkelsesdiskurs til at afskrive eksperternes udsagn om afgiftens vigtighed. I stedet bliver landbrugerne konstrueret som eksperter. Det hele er bundet sammen i en overordnet fortælling om dansk landbrug som en nødvendighed for Danmarks økonomi, sammenhængskraft, ja nærmest nationale identitet, men også for klimaet. Der ligger en stor magt i at definere hvordan vi forstår landbruget, fordi det har betydning for hvilke politiske tiltag der bliver sat

i værk for at nedbringe sektorens drivhusgasudledning. Og når landbrugslobbyens diskurs om at en afgift og reduktion i den animalske produktion vil føre til afvikling af erhvervet endda kan findes i politiske aftaler, kan det desværre vise sig at have store konsekvenser for om Danmark når sine klimamål eller ej.

LITTERATUR

- Coen, S. et al. 2021. Talk like an expert: The construction of expertise in news comments concerning climate change. *Public Understanding of Science* 30(4). 400–416. DOI: <https://doi.org/10.1177/0963662520981729>.
- Concito. 2023. Derfor bør Danmark have en klimaafgift på landbrugsproduktionen. *Concito*. 10. oktober 2023. <https://concito.dk/nyheder/derfor-boer-danmark-have-klimaafgift-paa-landbrugsproduktionen> (tilgået 18. oktober 2023).
- De Økonomiske Råd. 2022. Kapitel I: Aktuelle miljøøkonomiske problemstillinger. *Økonomi og Miljø 2022*. <https://dors.dk/vismandsrapporter/oekonomi-miljoe-2022/kapitel-aktuelle-miljoeoekonomiske-problemstillinger> (tilgået 25. december 2022).
- DR2. 2022. Debatten: Glemmer vi klimaet? 20. oktober 2022. https://www.dr.dk/drtv/episode/debatten_-_glemmer-vi-klimaet_343559 (tilgået 13. december 2022).
- Entman, R.M. 2015. Framing: Til afklaring af et spredt paradigme. *MedieKultur: Journal of Media and Communication Research* 31(58). 115–123. DOI: <https://doi.org/10.7146/mediekultur.v31i58.20002>.
- Ferns, G. & K. Amaeshi. 2021. Fueling Climate (In)Action: How organizations engage in hegemonization to avoid transformational action on climate change. *Organization Studies* 42(7). 1005–1029. DOI: <https://doi.org/10.1177/0170840619855744>.
- Fløttum, K. & Ø. Gjerstad. 2016. Narratives in climate change discourse. *WIREs Climate Change*, 8(1). e429. DOI: <https://doi.org/10.1002/wcc.429>.
- Jørgensen, D. 2020. *L 117 Forslag til Lov om klima*. https://www.ft.dk/samling/20191/lovforslag/1117/20191_1117_som_vedtaget.htm (tilgået 30. december 2022).
- Klimarådet. 2022. *Statusrapport 2022. Danmarks nationale klimamål og internationale forpligtelser*. København: Klimarådet. https://klimaraadet.dk/sites/default/files/node/field_file/statusrapport_2022_webpdf_final.pdf (tilgået 25. december 2022).
- Klimarådet. 2023. Afgift på alle landbrugets udledninger. *Virkemiddelkatalog*. 3. marts 2023 <https://klimaraadet.dk/da/virkemiddel/afgift-paa-alle-landbrugets-udledninger> (tilgået 18. oktober 2023).
- Kurz, T, M. Augoustinos & S. Crabb. 2010. Contesting the ‘national interest’ and maintaining ‘our lifestyle’: A discursive analysis of political rhetoric around climate change. *British Journal of Social Psychology* 49. 601–625. DOI: <https://doi.org/10.1348/014466609X481173>.
- Laclau, E. & C. Mouffe. 2001. *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, 2. udg. 105–114. London: Verso.
- Lamb, W.F. et al. 2020. Discourses of climate delay. *Global Sustainability* 3(E17). DOI: <https://doi.org/10.1017/sus.2020.13>.
- Landbrug & Fødevarer. 2022a. Fem principper for en balanceret grøn skattereform for landbruget. Hentet på: S. Søndergaard. 2022. 28. november. *CO2-afgift: Ikke klog klimapolitik – men vi*

- skal gøre vores stemme gældende. <https://lf.dk/aktuelt/nyheder/2022/november/co2-afgift-ikke-klog-klimapolitik> (tilgået 12. december 2022).
- Landbrug & Fødevarer. 2022b. Landbrug & Fødevarer: En høj CO2-afgift kan blive et dødsstød for store dele af den danske fødevarerproduktion. *Landbrug & Fødevarer*. 6. december 2022. <https://lf.dk/aktuelt/nyheder/2022/december/landbrug-foedevarer-co2-afgift-bliver-et-doedstoed> (tilgået 7. december 2022).
- Regeringen et al. 2021. *Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug*. https://fm.dk/media/25302/aftale-om-groen-omstilling-af-dansk-landbrug_a.pdf (tilgået 27. december 2022).
- Regeringen. 2022. *Ansvar for Danmark. Det politiske grundlag for Danmarks regering*. København: Statsministeriet: <https://www.stm.dk/statsministeriet/publikationer/regeringsgrundlag-2022/> (tilgået 17. december 2022).
- Ritzau & E. Lauridsen. 2022. Overblik: Hvilke partier er for og imod en CO2-afgift på landbruget. *AgriWatch*. 24. oktober 2022. <https://agriwatch.dk/Nyheder/politik/article14504952.ece> (tilgået 25. december 2022).
- Søndergaard, S. 2022. Søren Søndergaard: Et effektivt landbrug er vigtigt som aldrig før. *Avisen Danmark*. 1. maj 2022. <https://avisendanmark.dk/artikel/s%C3%B8ren-s%C3%B8ndergaard-et-effektivt-landbrug-er-vigtigt-som-aldrig-f%C3%B8r> (tilgået 15. december 2022).